

Sisällissota

KUUSANKOSKEN LUKIO/PARKKONEN

Palauta mieleesi sisällissota?

Mitä muistat sisällissodasta?

Sodan nimi?

Syyt?

Osapuolet?

Vaiheet?

Seuraukset?

[MIT JA MUSIIKKIDOKUMENTIT](#) [ELOKUVAT](#) [TEEMAN ELÄVÄ ARKISTO](#) [TEEMAN ELOKUVAFESTIVAALI](#) [KATSO AREENASSA](#) [PALAUTE](#) [TV-OPAS](#)

**Suomen rikkain mies Alfred Kordelin
tapettiin sata vuotta sitten – Mommilan
veriteot 1917 kertoo murhatyön taustoista**

JAA: [f 424](#) [t](#) [i](#)

Syyt sotaan:

Sisäpoliittiset jännitteet: työväestö vs. porvaristo -> luokkavastakohdat, lakot, levottomuudet, poliittiset murhat...

Köyhyys ja eriarvoisuus: maaseudulla tilattomat (torpparit), kaupungeissa työväestö (palkat, työpäivien pituus, työttömyys).

Hidas uudistustahti radikalisoi työväestöä (eduskunta hajotettiin usein)

Pula ruuasta (1ms, itsenäistyminen)

Heinäkuun valtalaki 1917 ei toteutunut, SDP menetti enemmistön eduskunnassa ja itsenäistyminen porvarien ehdoilla -> **SDP radikalisoitui (=työväestö)**

1917 keisarin syrjäytyminen aiheutti **järjestysvaltatyhjiön** -> puna- ja valkokaartit.

Vallankumouksen esimerkki Bolsevikit Venäjällä ”Me vaadimme” –ohjelma Suomessa.

Marraskuun yleislakko 1917 -> **työväestön joukkovoima.**

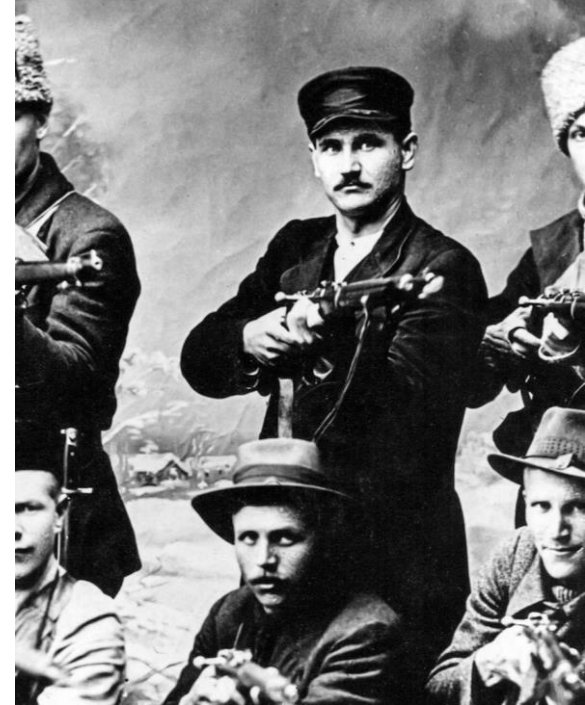
Svinhufvudin johtama **senaatti sai valtuudet muodostaa armeija** 12.1.1918-> tehtävä C.G.E. Mannerheimille.

Suojeluskunnista viralliset hallituksen joukot 25.1.1918 -> yllytti työväestöä vallankumoukseen.

Torppa litin Kyöperilässä. Torppa teki vuokraa 38 työpäivää vuodessa (kesällä) ja torppaan kuului pieni tontti perunamaineen. Kuvaaja Adiel Hedman, kuva vuosilta 1910–1920. Työväen Arkisto.

Jaalan pyöveli Sulo Nykänen, valkokaartilainen.

Punakaartilaisia Kuusankoskelta.

Vastakkainasettelu räjähti sodaksi:

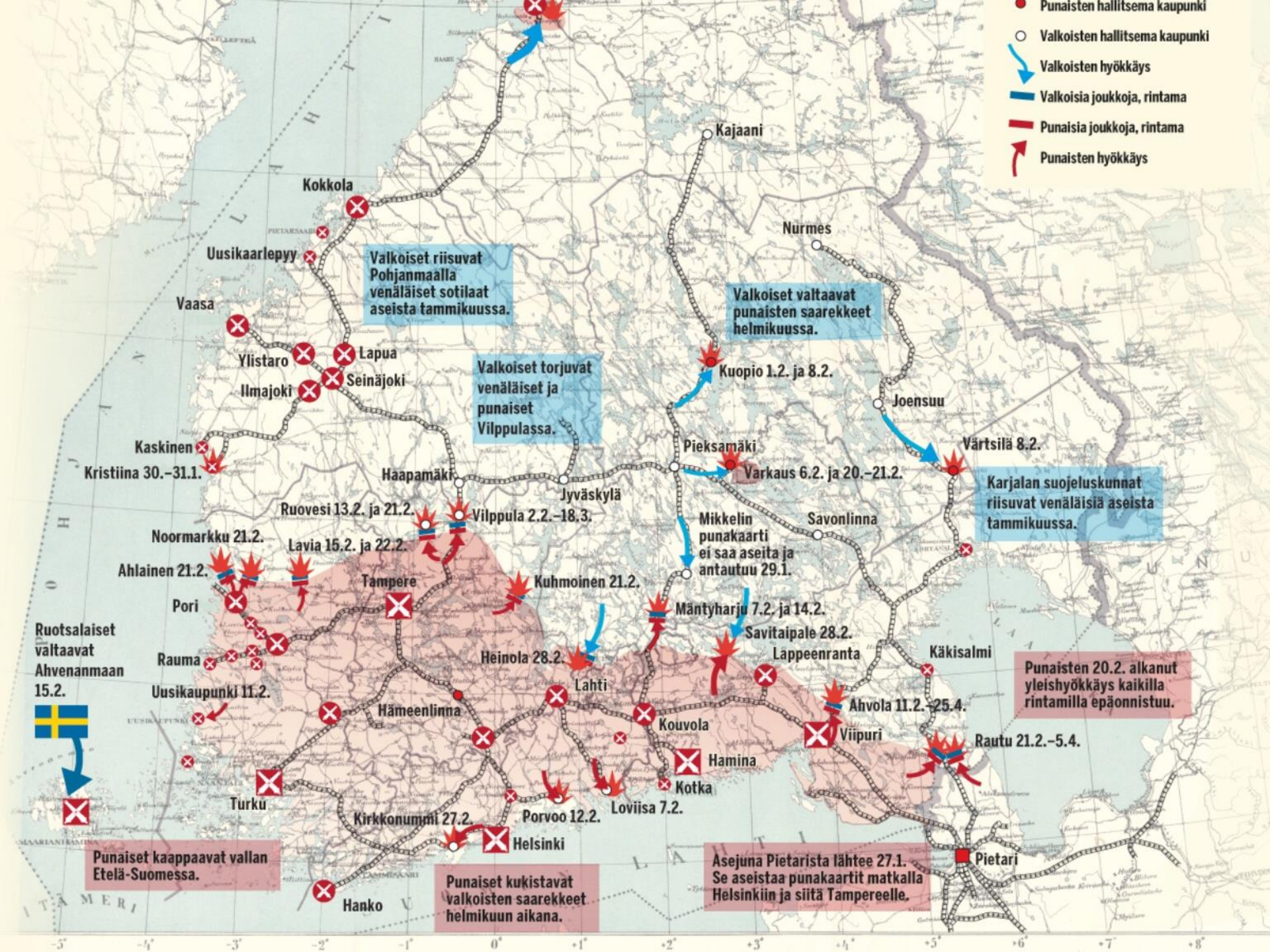
25.1.1918 Suojeluskunnat hallituksen joukoiksi; Mannerheim johtoon.

28.1.1918 punaiset aloittivat **Helsingissä vallankumouksen**. Kullervo Manner, kansanvaltuuskunta.

28.1.1918 senaatti pakeni Vaasaan, porvarillisen Suomen **vapaussota** alkoi, venäläisten varuskuntien aseista riisumisella **Pohjanmaalla**.

- Pääosin aseet luovutettiin taisteluilta.

Viipurissa sota alkoi sisällissotana asejunien hallinnasta tammikuun lopulla (Venäjältä lähetetty asejuna Suomen punaisille.)

- Punaisten hallitsema kaupunki
- Valkoisten hallitsema kaupunki
- ↘ Valkoisten hyökkäys
- Valkoisia joukkoja, rintama
- Punaisia joukkoja, rintama
- ↗ Punaisten hyökkäys

Valkoiset riisuvat Pohjanmaalla venäläiset sotilaat aseista tammikuussa.

Valkoiset valtaavat punaisten saarekkeet helmikuussa.

Valkoiset torjuvat venäläiset ja punaiset Vilppulassa.

Karjalan suojeluskunnat riisuvat venäläisiä aseista tammikuussa.

Punaisten 20.2. alkanut yleishyökkäys kaikilla rintamilla epäonnistuu.

Punaisten kaappaavat vallan Etelä-Suomessa.

Punaisten kukistavat valkoisten saarekkeet helmikuun aikana.

Asejuna Pietarista lähtee 27.1. Se aseistaa punakaarti matkalla Helsinkiin ja siitä Tampereelle.

Ruotsalaiset valtaavat Ahvenanmaan 15.2.

Kaskinen
Kristiina 30.-31.1.

Noormarkku 21.2.
Ahlainen 21.2.

Pori
Rauma

Uusikaupunki 11.2.

Turku

Ruovesi 13.2. ja 21.2.
Lavia 15.2. ja 22.2.

Tampere

Hämeenlinna

Kirkkonummi 27.2.

Hanko

Haapamäki
Jyväskylä
Vilppula 2.2.-18.3.

Kuhmoinen 21.2.

Heinola 28.2.

Lahti

Porvoo 12.2.

Loviisa 7.2.

Helsinki

Pieksämäki
Varkaus 6.2. ja 20.-21.2.

Mikkelin punakaarti ei saa aseita ja antautuu 29.1.

Mäntyharju 7.2. ja 14.2.

Savitaipale 28.2.

Lappeenranta

Kouvola

Hamina

Kotka

Viipuri

Ahvola 11.2.-25.4.

Värtsilä 8.2.

Käkisalmi

Rautu 21.2.-5.4.

Pietari

Kajaani

Nurmes

Joensuu

Vaasa

Uusikaarlepyy

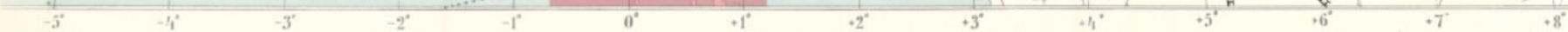
Ylistaro

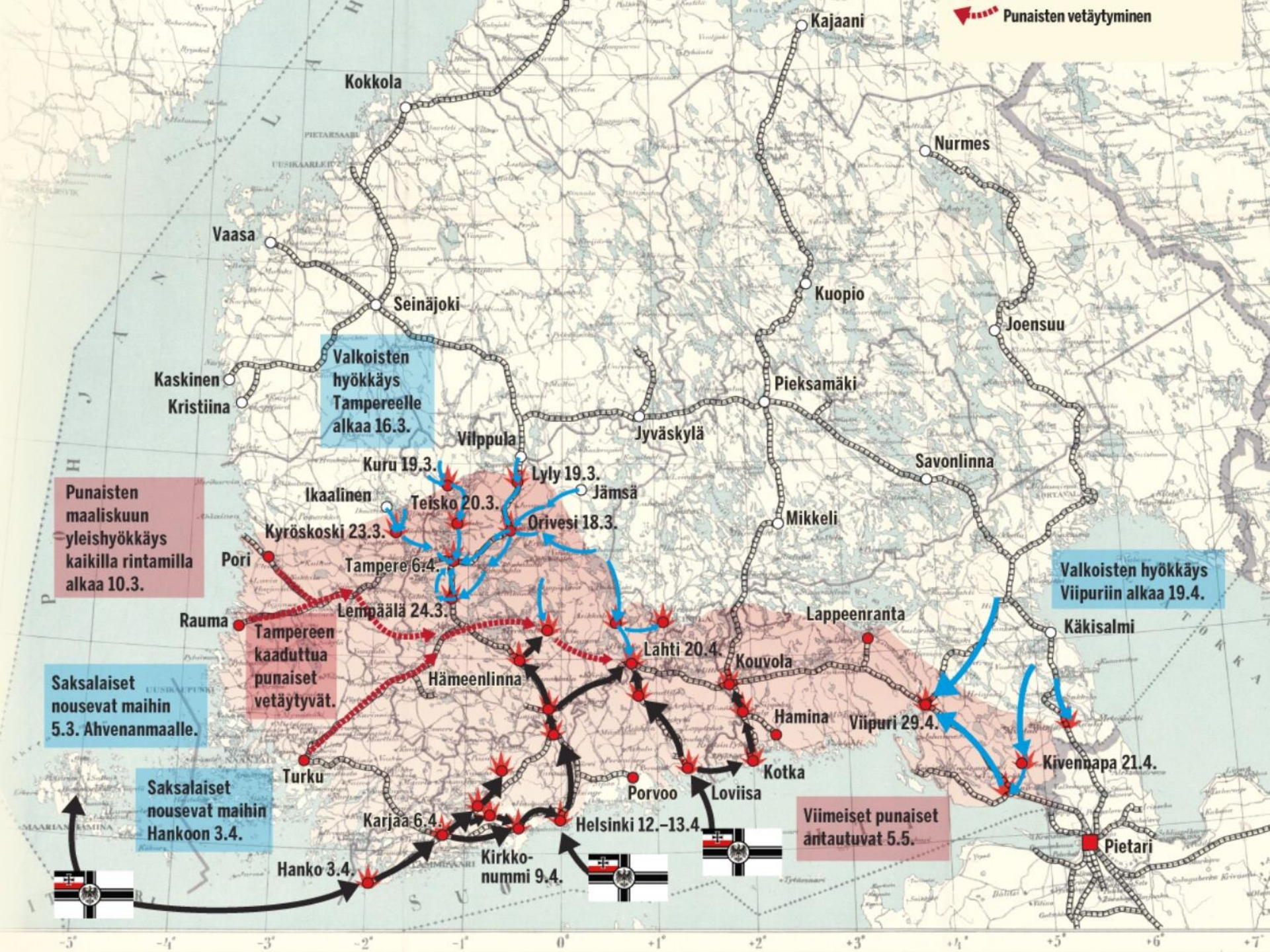
Ilmajoki

Lapua

Seinäjoki

Kokkola

Tampere

27.4.-29.4.
Hauho

Syrjäntaka
Lammi

19.4.-20.4.
Lahti

26.4.
Hämeenlinna

22.4.
Riihimäki

21.4.
Hyvinkää

10.4.-5.5.
Ahvenkoski

7.4.
Loviisa

Maihinnousu
Osasto Brandenstein

11.4.
Leppävaara

12.-13.4.
Helsinki

Turku

3.4.
Hanko

Maihinnousu

Saksalaisia joukkoja nousi maihin Hangossa huhtikuussa 1918

Sodan osapuolet:

Valkoiset: n. 100 000

Talonpoikia, porvaristoa.

Yleinen asevelvollisuus valvomillaan alueilla (eri yhteiskuntaryhmiä joukkoihin).

Enemmän koulutettuja johtajia.

Sotilaskoulutuksen saaneet jääkärit Saksasta (eri yhteiskuntaryhmistä, osa ei suostunut taistelemaan).

Tuki Ruotsista ja Saksasta.

Punaiset: n. 100 000

Ei juurikaan koulutettuja johtajia.

Teollisuustyöväestöä kaupungeista.

Maaseudun torppareita ja tilattomia.

Tuki Venäjältä: aseita, koulutusta -> sotilaista osallistui vähän.

1918 Aikajana:

Tammikuu 1918 sota syttyy: Helsingissä, Pohjanmaalla ja Viipurissa.

Punaiset saavat valtaansa Etelä-Suomen.

Helmi-maaliskuun vaihteessa aloite siirtyi valkoisille.

Tampereen taistelut käydään maaliskuussa. Valkoiset valtaavat kaupungin huhtikuun alussa.

Saksalaisten maihinnousu Ahvenanmaa, Hanko, Helsinki -> punaisten vetäytyminen kiihtyy.

16.5.1918 valkoisten voitonparaati Helsingissä

Sisällissodissa kuolleiden osuus väestöstä

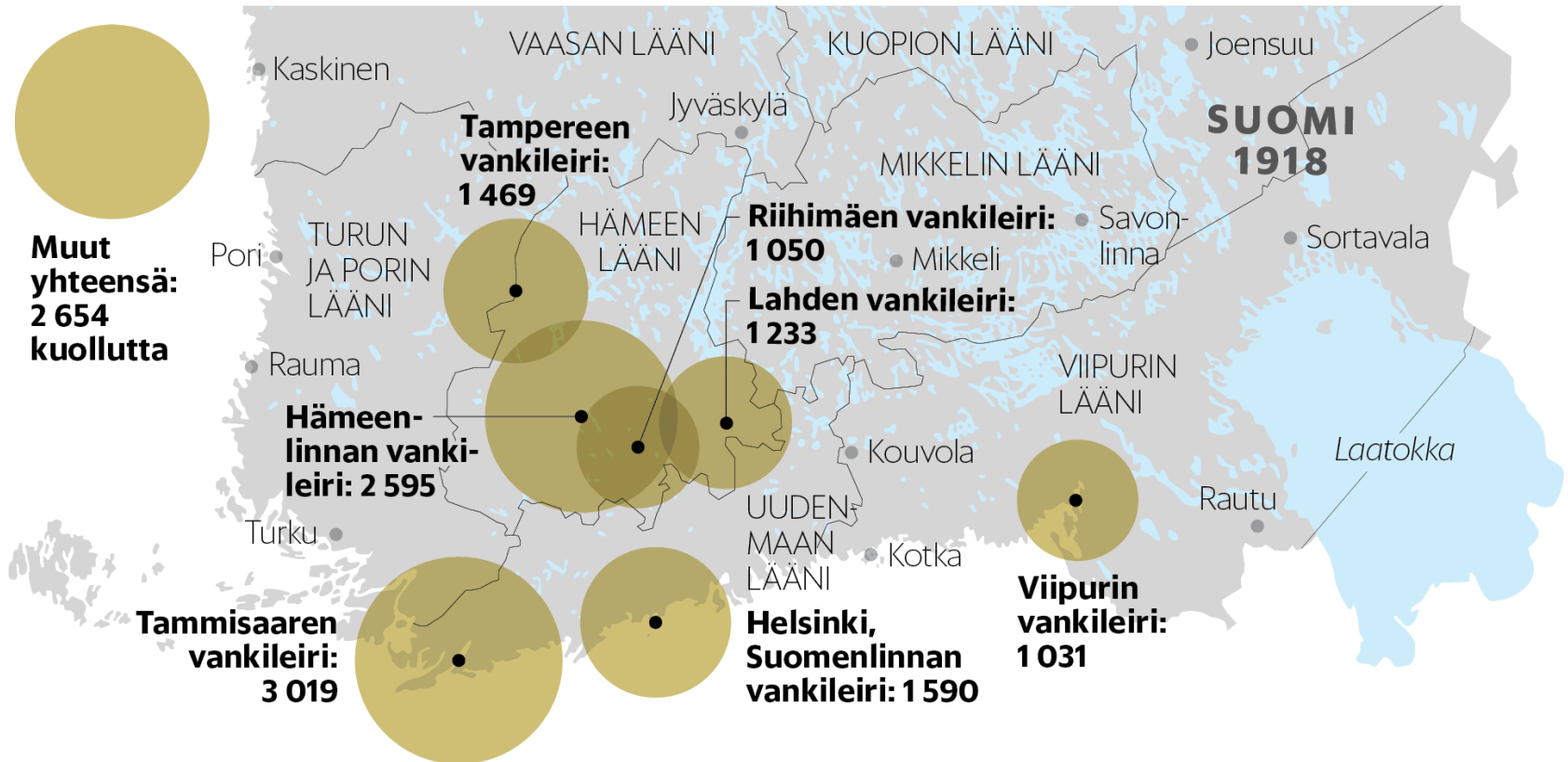
prosenttia

<https://dynamic.hs.fi/2018/sisallissota/>

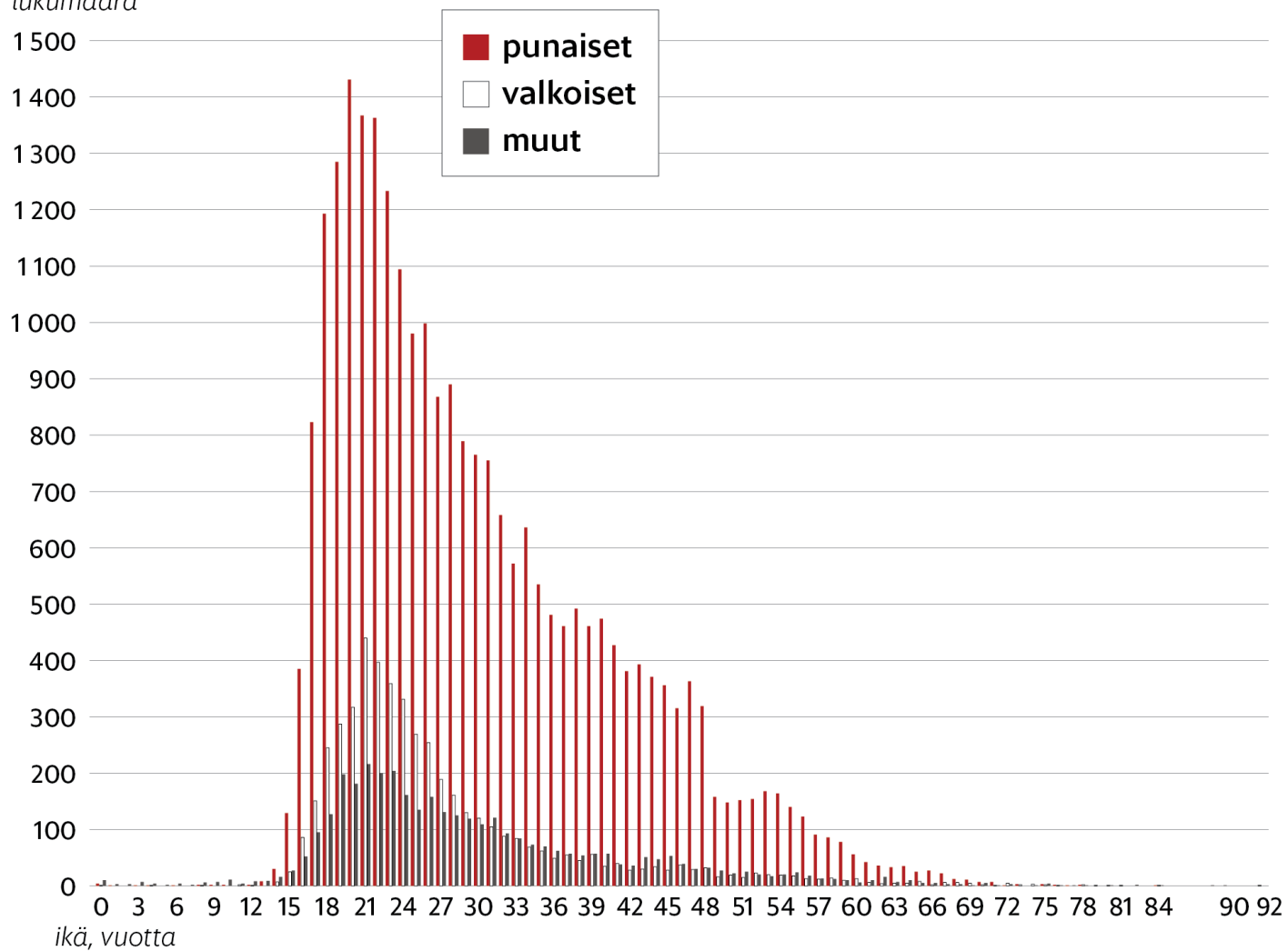
Tammisaassa ja Hämeenlinnassa oli suurimmat kuolemanleirit

Vuoden 1918 vankileireillä ja pakkotyölaitoksissa kuolleet ja teloitetut

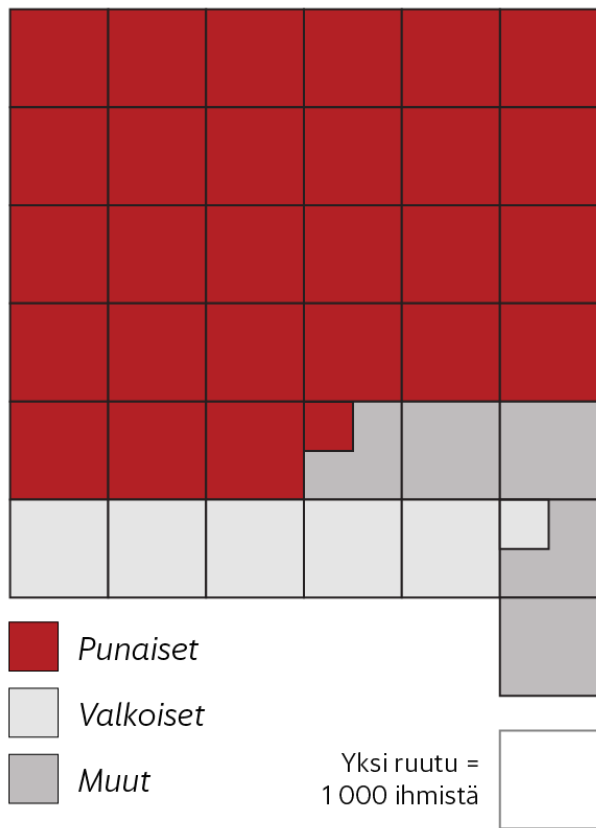

Suomen sisällissodassa kuolleet iän mukaan

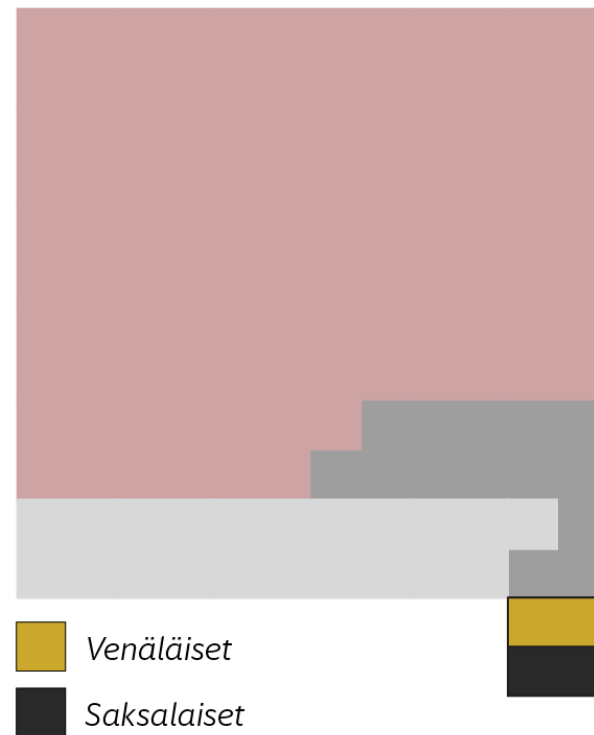
lukumäärä

Kolme neljästä sotavuonna 1918 kuolleesta oli punainen

Saksalaisia sotilaita kuoli lähes 500, venäläisiä yli 470

Sisällissodan uhrit

KUOLINTAPA	PUNAISET	VALKOISET	MUUT	YHTEENSÄ
Kaatunut	5 199	3 414	790	9 403
Teloitettu, ammuttu, murhattu	7 370	1 424	926	9 720
Kuollut vankileireillä	11 652	4	1 790	13 446
Kuollut vankileiriltä vapauduttuaan	607	-	6	613
Kadonnut	1 767	46	380	2 193
Muut kuolintavat	443	291	531	1 265
Kaikki yhteensä	27 038	5 179	4 423	36 640

Lähde: Suomen sotaurmat 1914–1922.
vesta.narc.fi/cgi-bin/db2www/sotasurmaetusivu/main

Punavankeja sodan päättyessä	80 000
Kuolemantuomioita (puolet pantiin täytäntöön)	555
Vapausrangaistuksiin tuomittuja	60 000
Ehdonalaiseen päästettyjä (syksy 1918)	40 000

Vuoden 1918 vaikea muisto

Sota oli lyhyt, mutta erittäin verinen: 36 000 kuoli.

- Taisteluissa 10 000.
- Terrorin uhriina: 7370 punaista ja 1424 valkoista.
- Vankileireillä sodan jälkeen kuoli n. 13 500 punaista (nälkään, espanjan tautiin ym.)

Punaisten tekoja tutkittiin ja niistä tuomittiin. Valkoiseen terroriin syyllistyneet armahdettiin -> katkeroitti työväestöä.

Tarinat hirmuteoista katkeroittivat perheitä ja sukuja.

Vankien kohtelu leirillä, suuri kuolleisuus -> työväestössä katkeruus.

Sodan nimi kiistojen kohteena:

Eri ikäluokkien käyttämät nimitykset vuoden 1918 sodalle (prosentti/ikäluokka)

Ikäluokka	15–19	20–29	30–39	40–49	50–59	60–69	70–	Kaikki ikäluokat
Kansalaissota	11,4	14,8	29,1	21,5	26,7	35,8	26,7	24,0
(Suomen) Sisällissota	55,8	49,8	32,1	23,5	15,9	15,7	17,9	29,4
Vapaussota	5,8	7,0	7,5	20,9	17,3	18,9	24,2	14,7
Veljessota	5,9		2,3	4,6	6,1	4,8	7,4	4,2
Punaiset ja valkoiset	3,9	2,4	4,5	2,2	6,7	0,8		3,0
Vuoden 1918 sota	1,2	3,1	1,4	1,5	2,2	0,5	0,2	1,5
Kapina	1,6		0,2	1,0	3,6	6,5	8,4	2,8
Luokkasota			1,6	2,0	0,5	4,1		1,3
Punakapina	2,4		1,9		1,1	1,6	1,2	1,0
Itsenäisyysota tai -taistelu	1,7	2,2	0,5		0,9	0,6	3,0	1,1
Suomen sota		0,9	3,1	2,0	1,1	0,9		1,3
I maailmansota		0,3	2,7	1,2	1,3		1,7	1,0
Ei mitään nimitystä			1,9	1,4	0,5	1,2	2,5	1,0
Useampi nimitys	3,5	11,4	5,8	9,0	10,1	3,7	4,2	7,2
Jokin muu	3,3	7,0	3,2	7,6	5,6	3,5	2,6	5,0
Ei osaa sanoa	3,4	1,0	2,2	1,7	0,2	1,4		1,4

Pilvi Torsti, ”Suomen moniulotteiset sotakuvat”, *Historiallinen aikakauskirja* 3/2011, s. 311.

Sodan monet nimet:

Vapaussota = valkoisen Suomen käyttämä nimitys. Sodalla turvattiin itsenäisyys. Punaisten voitto olisi merkinnyt Suomen liittämistä Neuvosto-Venäjään. Nimitys ei huomioi yhteiskunnallisia syitä, eriarvoisuutta ja tilattoman väestön ongelmia. 1960-luvulle asti yleisesti käytetty nimitys. Voittajien näkökulma.

Vallankumous = Punaisten sotatoimet Helsingissä: kukistivat laillisen hallituksen. Punaisten sodan jälkeen viittasivat epäonnistuneeseen vallankumoukseen.

Luokkasota = Punaisille sota oli luokkasota, vastakkain köyhä työväestö ja rikkaat porvarit. Erityisesti kommunistisessa kirjallisuudessa käytetty termi.

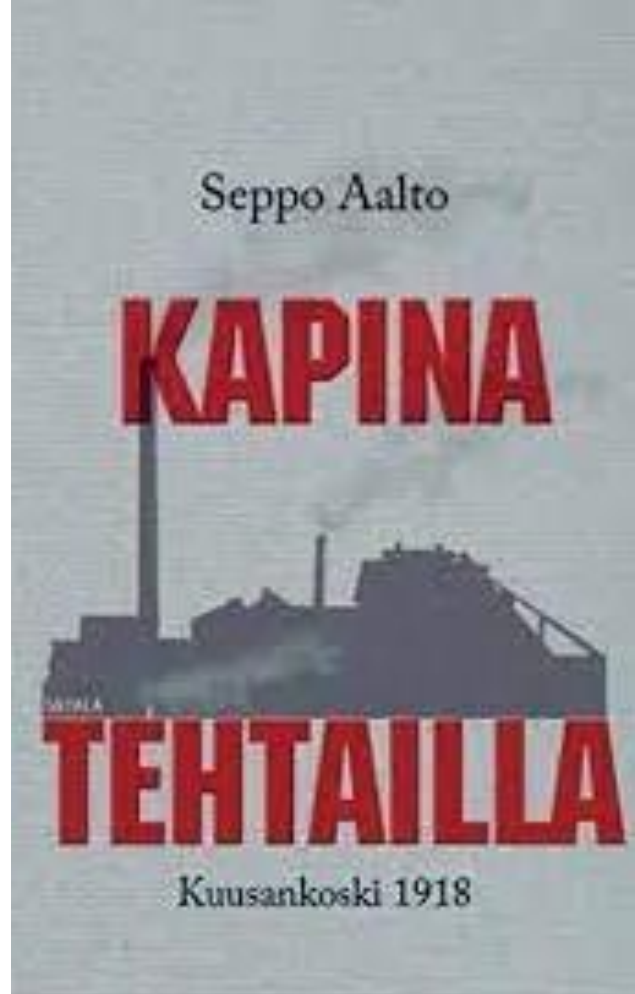
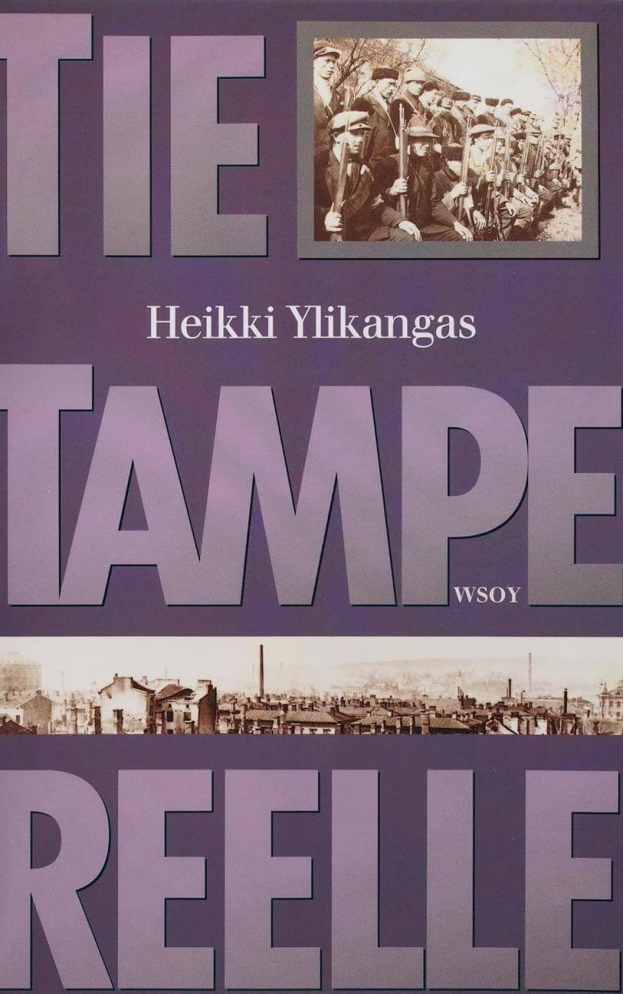
Kapina = valkoiset pitivät punaisen puolen toimintaa kapinana laillista hallitusta vastaan.

Kansalaissota = molemmilla puolilla rintamaa käytetty nimitys. Pyrkimys puolueettomaan nimitykseen. Nimitys korostaa, että osapuolina oli oman kansan eri osapuolet. Ei huomioi ulkovaltoja.

Sisällissota = korostaa, tilannetta, jossa eri osapuolet sotivat maan sisällä toisiaan vastaan. Usein osallistuu ulkopuolisia valtioita. Sisällissodalle tyypillinen verisyys näkyi Suomessa. Käyttö yleistyi 1990-luvulla.

Vuoden 1918 sota = neutraali yleisnimitys.

Kuvia ja lisätietoa:

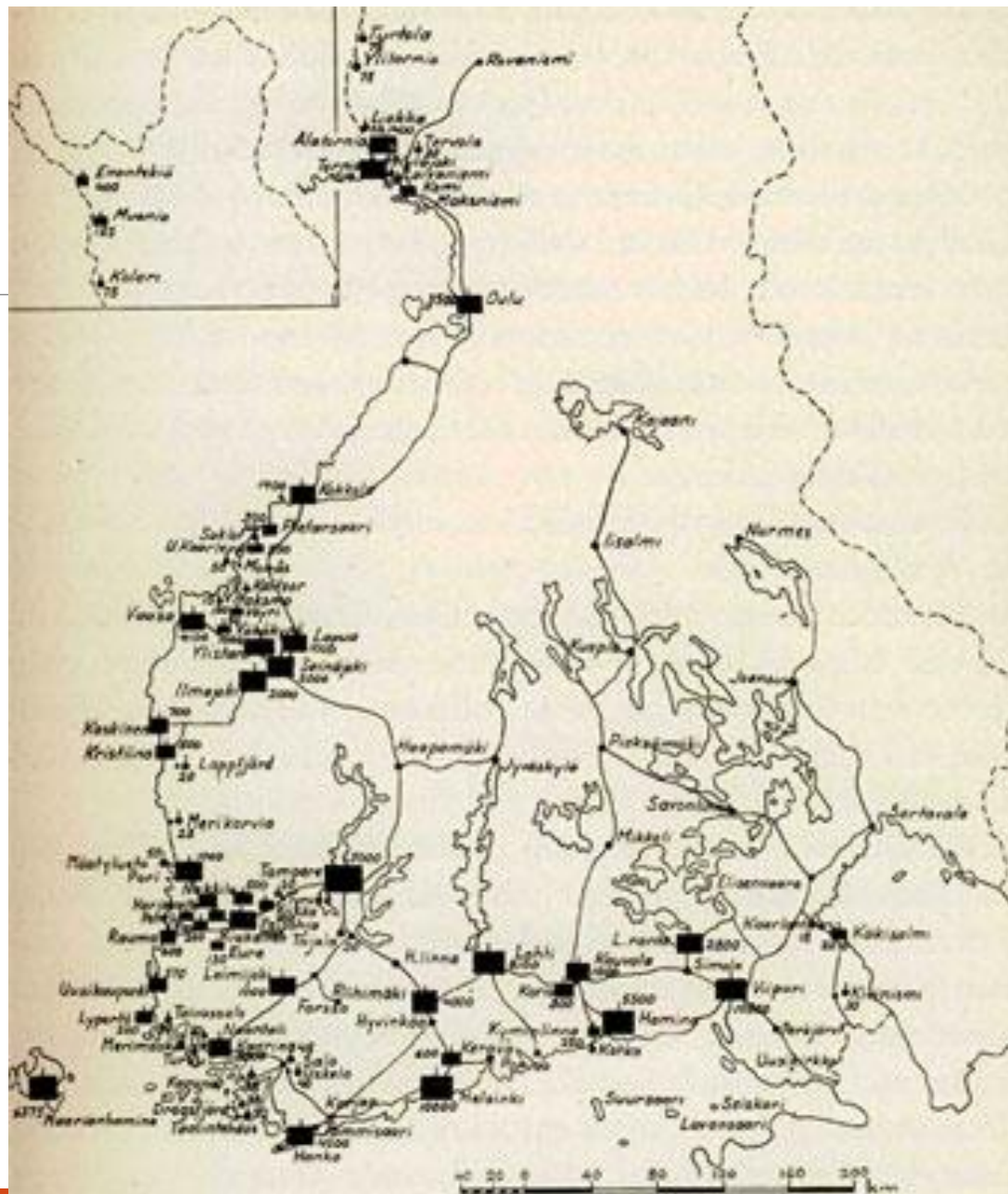
Kuularuiskukomppania punakaarti:

Venäläiset varuskunnat Suomessa 1917

Vapausota -termi

Matti Klingen mukaan sotaa voidaan kutsua vapaussodaksi, koska sillä vapautettiin Suomi venäläisestä sotaväestä (Klinge 2007).

Helsingin punakaartin ensiapuryhmä:

Inkeröisten punakaartilaisia:

Kymin punakaartilaisia:

Melinin komppania valtasi Näsilinnan punaisilta joukoilta 3.4.1918, punaisia oli valtauksen hetkellä talossa noin 200, joista 27 ammuttiin talon päädyssä.

Näsilinnan taistelu nähtävissä torstaina

KIERTUE. Claes Olssonin ohjaamasta *Taistelu Näsilinnasta 1918* -elokuvan ennakkonäyttökierros alkaa tänään

Tuija Halttunen.
Taistelu Näsilinnasta 1918 -elokuvassa yliluutnantti Melinin valkoinen komppania

Tampereen asuk- kaille ja joukoille!

Vastustus on toivoton. Nostakaa valkoinen lippu ja antautukaa. Kylliksi on kansalaisverta vuodateltu. Me emme tapa niinkuin punaiset vankejamme. Lähettäkää edustajanne valkoisen lipun kanssa.

MANNERHEIM.

Tampere

---

manneet kauppias Wainö
talollisen Frans Kati-
amvillijä Kalle Purkin-
ijä Herman Partun-
Frans Sipilän, talolli-
alle Lovin ja vuokra-
Wainö Särwien sekä
ons Nordlundin Tu-

udeskaupungissa

jaarella on murhattu ni-
ar Kaandelin ja korta-
ja Lauri Bengner.

Längelmäellä

n liäksi murhattu rauta-
ies L. A. Saramaa ja
Albin Lönnroth.

Inferoissa

tru tehtaan insinööri Mrjö
tenbacher, Alvilan kirj-
voika.

Kullaalla

Maluksen suursuunnan
lla Tiirikainen thö-
järeän belmitun puosimä-
nen rittimistöän ilwottiin
imillä.

loon vapautus.

Viimeinen suuri voitto.

Saksalaiset ottaneet Lahden länsipuolella
12,000 vankia, sekä suuren sotasaaliin.

Selänpää, Harju, Lammi ja Säkijärvi vallattu.

Päämajan tiedonanto toukok. 1
p:nä 1918.

Länsiarmeijasta ja saksal-
laisesta Itämeren diviisio-
nasta, sekä itäarmeijasta ei
mitään uutta.

Savon rintamalla ovat
joukkomme wallanneet Selän-
pään aseman.

Päämajoituspäälliköksi
Ignatius.

Päämaja ilmoittaa eilen:

Suomattawia Tuuloksesta
väistöneitä vihollisvoimia pysytte-
lee vielä Koskenseudulla. Niitä
vastaan etenevät länsiarmeijan sekä
saksalaiset joukot ovat siunuttaneet
Lammia.

Savon rintamalla jatkuu
eteneminen Kouvolaa kohti.

Itäinen jotta näyttäjä:

Viipurista perähtyviä vihollis-
voimia takaa-ajajensa ovat jouk-
komme ehtineet Säkijärvelle.

Mahtoisia menäläisiä jo-

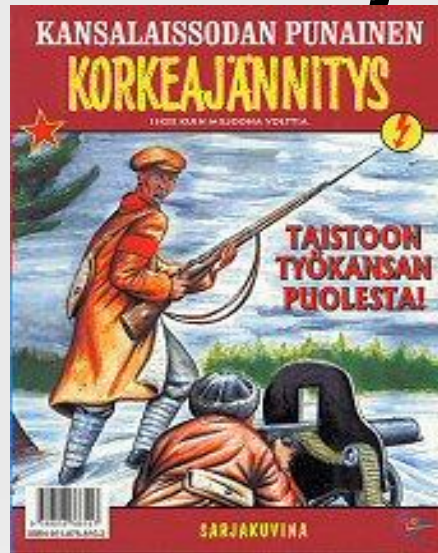
Lahti, vangit

Fellmanin pellolle koottiin punaisten läntisten joukkojen antautuessa huhtitoukokuussa 1918 yli 20 000 vankia, joukossa pakomatkalta itään lähtenyttä siviiliväkeä, naisia ja lapsia hevosineen ja tavaroineen.

Osa vangituista joutui viettämään 3-4 vuorokautta avoimen taivaan alla, ennen kuin siirtäminen Hennalan kasarmialueelle alkoi.

- 2000-luvulla on tuotettu lisää elokuvia, teatteria ja sarjakuvia sisällissodasta.

Korkeajännitys-sarjassa on kerrottu sisällissodasta sekä punaisten että valkoisten näkökulmasta. Savonlinnan teatterin Täällä Pohjantähden alla (2007).

